

ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ УСЛОВИЯ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ НАЦИОНАЛЬНЫХ ДЕЙСТВИТЕЛЬНЫХ ИГР НА УРОКАХ ФИЗИЧЕСКОЙ ВОСПИТАНИЯ

Ашурова Ёдгорой Диёрбек кизи

магистр 2 ступени, факультет Теории и методики физического воспитания и спортивной подготовки, Андижанский государственный педагогический институт

Тургунтошев Мухлисбек Илхомжон огли

магистр 2 ступени, факультет Теории и методики физического воспитания и спортивной подготовки, Андижанский государственный педагогический институт

Мирзакаримов Юлдашбой Абдинабиевич

Доцент, Кафедра теории и методики физической культуры Андижанского государственного университета

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7896940>

Аннотация: В данной статье разъясняются педагогические условия использования национальных подвижных игр на уроках физической культуры, роль подвижных игр, использование подвижных игр на основе разработанной методики.

Ключевые слова: физическая культура, физическое воспитание, урок физкультуры, динамические игры, физические качества, физические упражнения, средства, методика

PEDAGOGICAL CONDITIONS FOR THE USE OF NATIONAL REAL GAMES IN PHYSICAL EDUCATION LESSONS

Annotation: This article explains the pedagogical conditions for the use of national outdoor games in physical education lessons, the role of outdoor games, the use of outdoor games based on the developed methodology.

Keywords: physical culture, physical education, physical education lesson, dynamic games, physical qualities, physical exercises, means, methodology

ЖИСМОНИЙ ТАРБИЯ ДАРСЛАРИДА МИЛЛИЙ ҲАРАКАТЛИ ЎЙИНЛАРДАН Фойдаланишнинг Педагогик Шарт-Шароитлари

Аннотация: Ушбу мақолада жисмоний тарбия дарсларида миллий ҳаракатли ўйинлардан фойдаланишнинг педагогик шарт-шароитлари, ҳаракатли ўйинларнинг тутган ўрни ва ишлаб чиқилган методикага асосан ҳаракатли ўйинлардан фойдаланиладиган дарслар чорак охирида, таътил олдида текшириш нормативларига баҳо қўйилганидан кейин ўтказилишлари ёритиб берилган.

Калит сўзлар: жисмоний маданият, жисмоний тарбия, жисмоний тарбия дарси, ҳаракатли ўйинлар, жисмоний сифатлар, жисмоний машқлар, воситалар, усул

КИРИШ

Ҳаракатли ўйинлар жисмоний тарбия дарсининг асоси ҳисобланади. Шунинг учун мактаб дастурида ўйинлар бошқа материалларга нисбатан кўпроқ ўрин олади. Бунинг сабаби шуки, дастурга киритилган ҳар хил жисмоний машқларни болалар турли ўйинлар воситасида осонроқ идрок қиладилар ва ўзлаштирадилар. Ўйин-инсон фаолиятининг кўринишларидан биридир. Мураккаб ва қизиқарли ҳодиса сифатида у турли касбдаги кишилар диққатини жалб этади.

Бугунги кунда олимларнинг тадқиқотларида ўйиннинг ўзига хослиги, унинг жамият ҳаёти ва алоҳида шахс ҳаётида, инсоннинг маданиятида тутган ўрни ва аҳамияти кўриб

чиқилган. Ўзбек халқ ўйинларининг хусусиятлари ва хилма-хиллиги масалалари устида чуқур изланиш олиб борган олимлар: Д.Б. Эльконин О. Сафаров, Р. Мавлонова, О.Хасанбоева ва бошқалар ўйиннинг қадрини, шартлилигини, унинг ижтимоий хулқни шакллантиришдаги, кишининг жамиятдаги ўз ўрнини белгилаб олишдаги, унинг муомала пайтидаги хатти- ҳаракатларни маромга келтира олиш аҳамиятини таъкидлайдилар.

Ўйин катталар ҳаётида муайян ўрин тутаркан, у болалар учун муҳим аҳамиятга эгадир. Ўзбек халқ ўйинларидан “Чир айланма”, “Рўмол ташлаш”, “Қузи” “Зағизгон”, “Топар бўлсанг, топа қол”, “Тўқилган рўмол” кабилар бугунги кунда ҳам ўз аҳамиятини йўқотгани йўқ. Ўзбек халқ ўйинлари - инсон ўзлигининг намоён бўлиши, унинг такомиллашув усулидир. Ишлаб чиқиладиган ўйин назарияси педагогика учун ҳам аҳамиятлидир. Шу жиҳатдан олганда бошланғич синфларнинг жисмоний тарбия дарсларида ўқувчилар дидактик топшириқларни бажарганларида ҳаракат техникасини мукамаллаштириш билан бирга, ўйиндаги сюжетлар орқали ахлоқий фазилатларни ўзларида камол топтиради.

1-4 синфларда ҳаракатли ўйинларни асосан дарснинг асосий ва якунловчи қисмида ўтказиш тавсия этилади, чунки дастурда дарснинг кириш қисмида саф машқларини ўтказиш белгиланган.

Ўйинларда югириш, сакраш, улоқтириш ёки ирғитиш каби ҳаракатлар бажарилишига алоҳида эътибор бериш лозим. Бу ёшдаги болалар билан асосан оддий ва ўртача мураккабликдаги ўйинлар ўтказилади. Агар болалар етарли даражада тайёрланган бўлса, янада мураккаброқ, яъни жамоаларга бўлиниб ижро этиладиган (“Ниманинг пати”, “Топар бўлсанг, топа қол” ва бошқалар) ўйинларни ҳам ўтказиш мумкин. Бошланғич синф ўқувчиларида бу ўйинлар орқали ахлоқий фазилатларни сингдиришга замин яратилиб, уларда масъулият ҳисси пайдо қилинади. Бу ҳол бутун жамоанинг, ўйинда иштирок этаётган барча иштирокчиларнинг масъулиятини ортттиради. Масалан, уларга югуриб келиб узунликка сакрашни ўргатиш бўйича алоҳида машғулот ўтказилса, ўқитувчи қўйган вазифа амалга ошмай қолиши мумкин. Чунки машқни тушунтириш, амалда кўрсатиш, бажариш ва қандай бажарилганини аниқлаш, хатоларни тузатиш ва ҳоказолар болалар учун зерикарли бўлади.

Миллий халқ ўйинлари эса ўз сюжетида кўра таъсирчан ва жамоали бўлганлиги учун етарли даражада чاقқонлик, ҳозиржавоблик, фаросатлилиқ ва жисмоний таёргарликни талаб қилади ва айни вақтда бу хусусиятларни такомиллаштиради.

Жисмоний тарбия дарслари кўпинча турли ўйинлардан иборат бўлади ва уларга гимнастика ҳамда спорт ўйинларининг асосий турлари - баскетбол, волейбол ва бошқалар ҳам киритилади.

Ўқитувчи ҳаракатли миллий ўйинлар ёрдамида жисмоний машғулотларни қизиқарли ўтказиш ва 1-4 синф ўқувчиларида турли ҳаракат кўникмаларини ҳосил қилишга муваффақ бўлади. Ўқувчилар ҳаракатли ўйинларда қатнашганларида уларнинг ҳаракатлари фаоллашиб, тартибли ва аниқроқ бўлиб боради.

Агар ўқитувчи ўз олдига ўқувчиларда бирор тури бўйича ҳаракат кўникмаларини ҳосил қилиш вазифасини қўйса, айрим дарслар шу вазифани бажаришда ёрдам берадиган ўйинлардан иборат бўлиши мумкин. Шунинг ҳам назарда тутиш керакки, ўйин дарсларини ўтказиш ўқувчилардан айрим ўйин ҳаракатлари кўникмаларига эга бўлишни талаб қилади. Ўйин дарсларини ҳар ўқув чорагининг охириги ўн кунликларида ўтказиш мақсадга мувофиқдир. Чунки шунда ўқитувчига болалар

қандай ҳаракат кўникмаларини эгаллаганини аниқлаш имконини беради. Ўқитувчи ҳаракатли ўйинларни ўтказишда 3-4 синф ўқувчиларининг ёш хусусиятлари уларнинг организми тезроқ ўсиши билан ифодаланишини унутмаслиги ва шунинг учун дарсларда ўтказиладиган машғулотлар вақтида уюштириладиган ўйинларни аста-секин мураккаблаштириб, мақсадга мувофиқлаштириб бориши лозим.

Ўйин жараёнида мазкур ёшдаги ўқувчилар ҳаддан ташқари оғир жисмоний ҳаракат қилмаслиги ва ўқитувчи уларнинг ҳар бирига тегишлича муносабатда бўлиши зарур.

1-4 синфларда фойдаланиладиган ҳаракатли ўйинлар ҳажми таълим-тарбиявий вазифалардан келиб чиқади. Мазкур синфларда ўтказиладиган ҳаракатли ўйинлар ташкилий жиҳатдан ҳам, ҳаракатларнинг жиҳатидан ҳам, сермазмун бўлади. Дарснинг асосий қисмида ўқувчиларни биронта мураккаб спорт ўйинини ўрганишга тайёрлаш учун дарснинг тайёргарлик қисмига баъзи ўйинларни киритиш мумкин.

Ишлаб чиқилган методикага асосан ҳаракатли ўйинлардан фойдаланиладиган дарслар чорак охирида, таътил олдида текшириш нормативларига баҳо қўйилганидан кейин ўтказилади. Дарснинг пухтароқ бўлишига эришиш, шунингдек, орттирилган кўникмаларни мустаҳкамлаш ва ўқувчиларга бериладиган нагрукани ошириш мақсадида ўйинлардан дарснинг асосий қисми сўнгида фойдаланиш мумкин.

Ўқув дастурларининг талаблари бошланғич синф ўқувчилари олдида муайян мақсад ва вазифаларни кўяди. Бундай шароитда ҳаракатли ўйинларнинг жисмоний тарбия дарсларида ва жисмоний тарбия бўйича ўтказиладиган бошқа машғулотларда етакчи ўрин олиши табиийдир. Гарчи ҳаракатли ўйинлар машғулотларга киритилса ҳам, бунда спортнинг ҳар хил турлари бўйича орттирилган ҳаракат кўникмаларини такомиллаштириш ва мустаҳкамлаш назарда тутилади. Демак, ўйинни ўтказиш жараёнида ўйин ҳаракатларининг бажарилишини алоҳида эътибор билан кузатиши лозим. Ўз-ўзидан аёнки, дарсга киритиладиган ўйинлар ҳаракатларнинг у ёки бу элементларини ўзлаштиришга ёрдам берадиган машқлардан иборат бўлиши керак.

Агар дарснинг асосий қисмига спорт ўйинларидан бирортаси киритилган бўлса, унинг кириш қисмида ўзининг айрим ҳаракатлари билан мана шу ўйиннинг тактикасига мос келадиган ҳаракатли ўйинлардан биттасини ўтказиш жуда фойдалидир.

Дарснинг яқунловчи қисмида ўтказиладиган ҳаракатли ўйинларнинг вазифаси яхши дам олиш ва кайфиятни яхшилаш учун мускулларга зўр беришни камайтириш, нафас олиш органлари ва қон айланишини бирмунча тинчлантиришдан иборатдир. “Ўйлаб топ”, “Ман қилинган ҳаракат” сингари ўйинлар, диққатни синаш учун ўтказиладиган машқлар дарснинг яқунловчи қисмидаги вазифаларни амалга оширишда ёрдам беради

Бошланғич синфларда яхши танланган ўйин таълим ва тарбия муваффақиятининг муҳим шартидир. Ўйинни ўтказишга тайёрланишда ўйинга қатнашувчиларнинг таркибини, ёш хусусиятларини, шунингдек, жисмоний тайёргарликларини ҳисобга олиб, дарснинг асосий вазифаларини белгилаши зарур.

Ўқитувчи ўйинни танлашда машғулот қандай шаклда ўтказилишини (дарс тарзида ўтказилса, ўйин унинг биринчи, иккинчи ёки яқунловчи қисмида, танаффус вақтида ва ҳоказоларда ўтказилишини) билиши керак. Ўйин ўтказиладиган жой, об-ҳаво ва ҳарорат ҳисобга олинishi керак. Агар ўйин қишда ўтказиладиган бўлса, ўқувчиларни фаоллаштирадиган ва жисмоний нагрукани бир текисда тақсимлайдиган серҳаракатроқ ўйинлар танланиши керак.

Ўйинни ўтказишда қуйидаги педагогик шарт-шароитларга эътиборни қаратиш лозим:

-аввало керакли спорт анжомлари, асбоб-ускуналар, масалан, диаметри 8 см арқондан, жундан, лентадан, резинадан ясалган коптокчалар (резина коптокчалар юқори ҳароратда таранглигини йўқотмаслиги учун салқин жойда сақланади); волейбол ва баскетбол тўплари, ирғитиш учун узунлиги 1 м узунликдаги спорт таёқлари, арқон, белбоғлар, байроқчалар, кигизлар, тахтачалар, болға, аптечка ва бошқалар, кўз оғриғи касалидан сақланиш учун ҳар бир ўқувчининг кўз бойлагичи бўлиши керак;

-ўйин ўтказиладиган майдонча текис бўлиши, тикан, тошлар, шиша синиқлари ва бошқа кераксиз нарсалардан тозаланиб, доимо тоза тутилиши лозим;

-машғулот ўтказилаётган пайтда майдончада бегона кишилар бўлмаслиги керак. Чунки улар болаларнинг ҳаёлини бўладилар ва уларни ўйиндан чалғитиб, ортикча ҳаракатлар қилишга мажбур этадилар;

-майдончани асбоб-ускуналар билан таъминлаш, бундан ташқари, у ердаги табиий буюм ва нарсалардан ҳам фойдаланиш зарур. Шу билан бир қаторда ўйинларни ўтказишда қуйидаги гигиена қоидаларига риоя қилиниши лозим:

а) ўйин пайтида кийиладиган кийим ҳаракатларни қийинлаштирмайдиган, енгил бўлиши керак;

б) ёзда ўйиндан сўнг чўмилиш керак;

в) ўйин бошланишидан олдин майдончага сув сепилиши лозим.

Ўқитувчи асбоб-ускуналарни тарқатиш ва ўрнатиш, ўйин қоидаларининг бажарилишини кузатиш ва натижаларни ҳисобга олиб бориш учун ўзига ёрдамчилар танлаб олиши мумкин. Ёрдамчи - ўйиннинг бўлажак ташкилотчисидир. Ёрдамчи ўйин иштирокчиларига ҳолисона муносабатда бўлиши керак. Кенг жойларда ўйналадиган ўйинларни ўтказишда шу ўйинлар бўйича тажриба орттирган ўқувчиларнинг ўқитувчига ёрдамчи бўлиши мақсадга мувофиқдир. Соғлиги яхши бўлмаган ва жисмоний тарбия дарсидан вақтинча озод этилган ўқувчиларни ўйинда кучи етганча қатнаштириш учун ҳам ёрдамчи қилиб тайинлаш мумкин. Баъзан интизомсизроқ ёки ҳаддан ташқари фаол болаларнинг ҳулқини яхшилаш мақсадида уларни ҳам ўқитувчига ёрдамчи қилиб тайинланади.

Ўйинни болалар чарчасини кутмасдан, ҳаракатлар уларга қанчалик таъсир этаётганига қараб тамомлаш лозим. Ўйиннинг қанча вақт давом этиши иштирокчиларнинг сонига ва ёшига, ўйиннинг характери ва суръатига, техник ускуналарнинг миқдорига, об-ҳаво шароити ва ҳоказоларга боғлиқ бўлади.

Ўйновчиларнинг жўшқин ҳолатларига қараб ўйинни тартибга солиш ва бошқариш, унинг мақсадини, қоидаларининг маъноси ва аҳамиятини билиш керак. Ўқувчиларнинг ўйин қоидаларига риоя қилиши доимо ўқитувчининг диққат марказида бўлиши лозим. Чунки ўйин қоидаларига риоя қилиш катта тарбиявий аҳамиятга моликдир. Ўқитувчи одилонга ҳакамлик намунасини кўрсатиши, ўйновчиларнинг хатоларини шошилмасдан ва мулоҳазакорлик билан қайд қилиб бориши ва ҳар бир ўйинчини умумий қоидаларга бўйсунтиришга мажбур қилиши керак. Ўйинда айниқса, гуруҳли ўйинларда шароитнинг барча иштирокчилар учун бир хил бўлишини сезгирлик билан кузатиб бориш зарур. Ҳар бир болага ўйиндаги бош ролда ўз укуви ва билимларини аниқлаш имконини бериш мақсадида онабошиларнинг алмашилиши белгилаб қўйиш

тавсия этилади. Ўйин муваффақиятли ўтишининг энг муҳим шартли- интизом ва унга қатъий амал қилинишидир.

Харакатли ўйинни ўргатиш ва бу жараёнда ўқувчилар ўзларини қандай тутишлари кўпроқ жисмоний тарбия ўқитувчисига боғлиқдир. Ўйин шартли ишора (буюриш, хуштак ёки қарсак чалиш, қўл ёки байроқчани силкитиш) билан бошланади. Ўқитувчи барча иштирокчилар ўйин мазмунини тушуниб олганига ва қулайроқ ерга жойлашиб олганига қаноат ҳосил қилгандан кейин ишора қилади. «Шартли чегаралар олдиндан белгилаб қўйилиши, ўйин учун зарур қўлланмалар эса ўйин қоидаларига мувофиқ бўлиб берилган ва жой - жойига қўйилган бўлиши лозим. Раҳбар ўйин боришини ва ўйновчиларнинг ҳаракатларини диққат билан кузатади ҳамда бошқариб боради». Бундан ташқари ўйин давомида айрим қоида ва усулларни қўшимча равишда тушунтиради. Тузатиш, танбеҳ ва мулоҳазаларни ўйиннинг боришига ҳалақит бермайдиган ёки уни тўхтатиб қўймайдиган йўсинда айтиш лозим. Агар ўйинчиларнинг кўпчилиги бир хил хатога йўл қўяётган бўлса, тегишли йўл- йўриқ бериш ёки ўйин қоидалари қандай бажарилишини кўрсатиш учун ўйинни тўхтатиш мумкин. Лекин уни бақориш ёки кескин ишора билан тўхтатиш ярамайди. Ўқитувчи болаларни ўйин қоидаларини онгли ва аниқ бажаришга одатлантириши керак. Бу одат уларни интизомга ўргатишда катта аҳамиятга эга бўлиб, болаларда ўз бурчини сезиш ва ўз хатти- ҳаракатлари учун жавобгарлик ҳиссини тарбиялаш, ўзини тута билиш ва матонатлиликни ўстиришда ёрдам беради.

Ўқитувчининг вазифаси - ўқувчилардан ўйин қоидаларини аниқ бажаришни талаб қилишидир. Ўйновчилар йўл қўядиган хатолар ва қўполликларнинг олдини олишга алоҳида аҳамият билан қараш лозим. Қўполлик қилган ўйинчини албатта жазолаш керак. Бундай ҳолларда баъзи таъсир кўрсатиш чораларини қўллаш, яъни вақтинча ўйиндан чиқариб юбориш, жарима очколари бериш мумкин.

Ўйинга раҳбарлик қилишда ўқувчиларни фақат эришиладиган натижаларга қизиқтириш билан чекланмаслик, балки уларда ўйин жараёнининг ўзидан завқ-шавқ ҳосил қилишга, лаззатланиш ҳиссини вужудга келтиришга ҳам жиддий эътибор бериш лозим.

Айниқса, унча фаоллик кўрсатмайдиган ўйинчиларнинг ташаббусини қўллаб-қувватлаш, рағбатлантириш ва бу билан уларда ўз кучларига ишонч ҳосил қилиш тавсия этилади.

Ўйновчилар ўртасида ўртоқларча, тўғри муносабат ўрнатишга ҳаракат қилиш, ғолибларнинг кеккайиб кетишлари ва ютқазганларнинг ўйиндан совишларига йўл қўймаслик лозим.

Ўйиндаги интизомлилик ўқувчи ўйиннинг барча тартиб- қоидаларини, ўз зиммасига юкланган ҳамма вазифаларни онгли ва виждонан бажаришини билдиради. Бундай ўйинчи мақсадга эришиш учун ўз жамоаси билан биргаликда ҳаракат қилади.

Онгли интизом ўйинни яхшироқ ўзлаштиришга, ўйинчилар кайфиятининг яхшиланишига ёрдам беради. Бунинг натижасида машғулотлар қизиқарли ва самарали ўтади.

Ўқувчиларни ўйинда ўз хатти – ҳаракатларига танқидий муносабатда бўлиш, бир-бирларига беғараз ёрдам бериш руҳида тарбиялаш билан ана шундай интизомга эришиш мумкин. Баъзан ўқитувчи ўйинни мантиқан тўғри ва аниқ тушунтириб бера олмагани сабабли, ўйин интизومي бузилади. Ўқувчилар ўйин мазмунини етарли даражада англаб олмагани, тушунмагани учун ҳам қоидаларни бузадилар, ўзаро

бахшашадилар. Ўйинда ҳар-хил хатоликларга йўл қўядилар ва бир- бирларига қўполлик қиладилар. Раҳбар бу хатоларни ўқувчиларга яна бир марта ўйинни тушунтириш билан осонгина тузатиши мумкин.

Болаларнинг ўйин пайтидаги интизоми ўйинга тўғри раҳбарлик қилишга ҳам боғлиқ бўлади. Шунинг учун интизом бузилганда ўқитувчи бунинг сабабини биринчи галда ўйинга раҳбарлик қилишда йўл қўйилган хатолардан қидириши лозим.

Ҳар бир ўйин объектив ва одилона ҳакамликни талаб қилади. Агар белгиланган қоидаларнинг бажарилишини диққат билан жиддий кузатилмаса, ўйин ўзининг таълим-тарбиявий қимматини йўқотади. Ҳакамликни кўпинча ўйин раҳбарининг ўзи бажаради. Аммо бу ишни ўйновчилардан бирортаси (болаларнинг ўзлари сайлаган ёки ўқитувчи тайинлаган ўқувчи) бажаргани маъқулроқ. Бу тадбир болаларда ташкилотчилик малакаларини тарбиялашда ёрдам беради. Агар ўйинда болалардан бирортаси ҳакамлик қилса, раҳбар ўзининг фикр- мулоҳазаларини ўйновчиларга ҳакамлик вазифасини бажараётган ўқувчи орқали айтади.

Раҳбар- ҳакам ўйиннинг боришини диққат билан кузатиши ва имкони борича ҳар бир ўйинчини назорат қилиб туриши лозим. Фақат шундагина ўйиннинг натижасига объектив баҳо бериш мумкин. Шунинг унутмаслик керакки, ҳолис турмаган ҳакамга ўйновчилар ишонмай, у билан ҳисоблашмай қўядилар. Бундай ҳакамнинг обрўси қолмайди.

Раҳбар-ҳакам командаларнинг кучи ва улардаги ўйинчилар сони тенг бўлишини, шунингдек, иштирокчилар учун бир хил шароит яратилишини, яъни улар ўйналадиган жой, асбоб –ускуналар ва бошқалар билан бир хил таъминланишини ҳисобга олиши лозим.

Ҳакам ўйинда қўполликларга йўл қўймаслиги, ўйин усулларининг тўғри бажарилишини кузатиб туриши, ўйиндаги ҳаракатларни такомиллаштиришга ва чаққонликни орттиришга эътибор бериши керак. Ҳакам ўйин жараёнида тарбиячи ролини ҳам бажариши, болаларга келгусида зарур бўладиган хислатлар ва малакаларни шакллантириши, ҳамда мустаҳкамлаши керак.

Ўйинда бажариладиган ҳаракатларни тўғри белгилаш ўқитувчининг муҳим вазифасидир. Ўйинни ўтказишга киришишдан олдин қилинадиган ишнинг характери ва ўйновчиларнинг кайфиятини ҳисобга олиш лозим. Агар ўйин жисмоний ёки ақлий куч сарфланган дарслардан кейин ўтказиладиган бўлса, ўйновчилар камроқ ёки ўртача ҳаракатланадиган ўйинларни танлаш керак.

Машғулот пайтида ўйинларнинг тезлиги - умумий ҳаракатчанлигини ҳисобга олиб, уларни ўзаро навбатлантириб туриш лозим. Масалан, ҳамма иштирокчилар бир вақтга югурадиган ўйиндан кейин тўп ирғитиладиган ўйинни ўтказиш фойдалидир.

Ўйин суръатини пасайтириш, яъни ўйиндаги ҳаракат тезлигини камайтириш ўйиндаги ҳаракатларни муайян меъёрга олиб бориш усуллари билан бири ҳисобланади. Ўйинда болалар жисмоний машқларни бажаришда қаттиқ ҳаяжонланиб кетадилар. Шунинг учун ўқитувчи уларнинг кайфиятига қараб иш тутмаслиги: ўқувчиларнинг ёш хусусиятларини, тайёргарлиги ва саломатлигини ҳам ҳисобга олиши шарт. Ўқитувчи онабошилари аҳволи ва ҳаракатларини алоҳида кузатиб бориши, шифокорнинг ҳар бир ўқувчи ҳақидаги маълумотларини ҳам унутмаслиги лозим, қилинадиган ҳаракатларнинг муайян меъёри ўйин ўтказиладиган шароитларни ҳисобга олиб, уни ўтказиш методикаси билан белгиланади.

Ўйинни чўзиб юбориш мумкин эмаслиги каби уни белгиланган вақтдан олдин тамомлаш ҳам ярамайди. Раҳбар ўйинни болалар бир неча марта такрорлагач ёки ўйин бошланганидан маълум вақт ўтгачина тўхтатиши керак.

Ўйин натижаларини яқунлаш катта тарбиявий аҳамиятга эга. Ўқитувчи ўйин тугагач айрим ўқувчиларнинг ҳаракатларини ва умуман ўтказилган ўйинни баҳолаб, унинг натижаларини яқунлайди. Бунда яхши ўйнаган ва ўйин қоидаларига риоя қилган болаларни алоҳида таъкидлаши зарур. Ўйинни таҳлил қилиш унинг қоидаларига яхшироқ ўзлаштиришга ва ўйин жараёнидаги келишмовчиликларни бртараф қилишга ёрдам беради, шунингдек, ўқитувчига болалар ўйинни қандай ўзлаштирганини, уларга нималар маъқул бўлганини ва келгусидаги ишларни аниқлаш имконини беради.

Ҳаракатли ўйинлар учун ўқитувчи мониторинг дафтарчасини тутиши фойдалидир. Ўқитувчи бу дафтарчага ўйинларни кузатишда ўйинчилар ҳақидаги маълумотларни ёзиб боради ва шу ёзувлар орқали уларнинг хатолари ва муваффақиятларини таҳлил қилади. Бу иш ўйинларни ўргатиш методикасини яхшилаш ва уни шароитларга қараб ўзгартириш имконини беради.

Адабиётлар:

1. *Менчинская Н. А.* Психическое развитие ребенка от рождения до 10 лет: Дневник развития дочери. - М., 1996.
2. *Лешли Д.* Работать с маленькими детьми, поощрять их развитие и решать проблемы / Пер. с англ. М., 1991.
3. *Ким Т. К.* физическое воспитание детей раннего и дошкольного возраста /- «Мпгу», 2015.